

МІНІСТЕРСТВО ОБОРОНИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ОБОРОНИ УКРАЇНИ

ВІСНИК
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ ОБОРОНИ
УКРАЇНИ

1 (9) / 2009

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

Рекомендовано
до друку вченою радою Національної академії оборони України.
Протокол № 13 від 26 січня 2009 р.

Київ – 2009

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Голова:

Радецький В.Г., генерал армії України, начальник Національної академії оборони України, кандидат історичних наук

Члени:

Вербицький В. В., доктор педагогічних наук, професор
Іващенко Л. Я., доктор педагогічних наук, професор
Лігоцький А. О., доктор педагогічних наук, професор, полковник
Нещадим М. І., доктор педагогічних наук, професор
Стефаненко П. В., доктор педагогічних наук, професор, полковник
Ягунов В. В., доктор педагогічних наук, професор, полковник
Ложкін Г. В., доктор психологічних наук, професор
Малхазов О. Р., доктор психологічних наук, доцент
Моляко В. О., доктор психологічних наук, професор, член-кореспондент АПН
Охременко О. Р., доктор психологічних наук, професор
Стасюк В. В., доктор психологічних наук, професор
Голуб В. Й., доктор історичних наук, професор
Карпенко М. Ф., доктор історичних наук, професор
Рибак М. І., доктор історичних наук, професор
Уткін О. І., доктор історичних наук, професор
Шевчук В. П., доктор історичних наук, професор
Мосов С. П., доктор військових наук, професор
Семон Б. Й., доктор технічних наук, професор, генерал-майор
Богайчук В. Ж., кандидат політичних наук, доцент, полковник
Мулява В. Д., кандидат філософських наук, доцент
Осьодло В. І., кандидат психологічних наук, доцент, полковник
Руденко М. В., кандидат педагогічних наук, доцент, полковник

РЕДАКЦІЯ:

Редактор – **Стасюк В.В.**, доктор психологічних наук, професор
Заступник редактора – **Сокаль І.І.**, кандидат історичних наук
Відповідальний секретар – **Богайчук В.Ж.**, кандидат політичних наук, доцент

Засновник – Національна академія оборони України

Виходить 6 разів на рік

Свідectво про державну реєстрацію збірника КВ № 10971 від 13.02. 2006 р.

Згідно постанови президії ВАК України від 14. 06. 2007 р. № 1-05/6 збірник “Вісник Національної академії оборони України” визнано фаховим виданням у галузі педагогічних та психологічних наук.

Вид видання – збірник наукових праць

Сфера розповсюдження – загальнодержавна

Адреса редакції:

Київ-049, Повітрофлотський проспект, 28

Телефон для довідок: 271-06-23, 271-06-29

<i>Марценківський В. Т.</i> Психогігієна льотчика.....	122
<i>Мілорадова Н. Е.</i> Особливості ціннісних орієнтацій слідчих з різним стажем професійної діяльності.....	127
<i>Осьодло В. І., Татарінов Є. В.</i> Кар'єрні атрибути, як орієнтири при висуванні власних кар'єрних домагань та планування свого шляху.....	133
<i>Охременко О. Р.</i> Формування професійної ідентичності в особливих умовах діяльності.....	139
<i>Приходько І. І., Воробйова І. В.</i> Уявлення військовослужбовців Внутрішніх військ МВС України про учасників трансляції чуток.....	146
<i>Радкович І. М.</i> Особливості маніпулятивних впливів у військовій сфері.....	152
<i>Фатенко В. П.</i> Управлінська діяльність командирів механізованих відділень Збройних Сил України та її психологічні особливості.....	159

Соціально - правові питання

<i>Глушкова Т. Д.</i> Історико-патріотичний образ Збройних Сил України.....	164
<i>Малога В. М., Дикун В. Г.</i> Ціна морально-психологічного чинника у воєнному конфлікті: попередній аналіз.....	170
<i>Ніколенко М. М.</i> Системоутворюючі компоненти гуманітарної підготовки у Збройних Силах України.....	174
<i>Печенюк І. С., Савченко Л. В.</i> Особливості комплектування збройних сил Іспанії та Франції військовослужбовцями на професійній основі.....	179
<i>Тарасов В. М., Шевченко О. В., Горбенко І. В.</i> Особливості атестаційного процесу з питань присвоєння вчених звань.....	190
<i>Хміляр О. Ф., Савінець В. І.</i> Психологічні аспекти збройного конфлікту сторін в секторі Газа.....	193
ДО ВІДОМА АВТОРІВ.....	202

Приходько І.І., кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник, начальник науково-дослідної лабораторії НДЦ Академії внутрішніх військ МВС України (м. Харків)

Воробйова І.В., кандидат психологічних наук, старший науковий співробітник науково-дослідної лабораторії НДЦ Академії внутрішніх військ МВС України (м. Харків)

УЯВЛЕННЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ВНУТРІШНІХ ВІЙСЬК МВС УКРАЇНИ ПРО УЧАСНИКІВ ТРАНСЛЯЦІЇ ЧУТОК

В статті наведено результати дослідження раціональних уявлень військовослужбовців внутрішніх військ (ВВ) МВС України щодо учасників трансляції чуток, а саме: розповсюджувача чуток, стійкої до чуток людини та людини, яка піддається впливу чуток.

В статтє представлені результати дослідження раціональних представлень воєннослужащих внутрішніх військ МВС України относительно учасників трансляції слухов, а именно: распространителя слухов, человека устойчивого к слухам и человека, подверженного влиянию слухов.

In article results of research rational representations of a military men in internal armies of the MIA of Ukraine about participants translation of rumours are submitted, namely: the rumormonger, the person steady against rumours and the person subject to influence of rumours.

Постановка проблеми. Радикальні перетворення українського суспільства, що відбуваються в останній час в політичній, економічній та соціальній сферах значною мірою сприяють виникненню і розповсюдженню різноманітної недостовірної або частково достовірної інформації про певні події. В такій ситуації чутки є невід'ємним атрибутом інформаційних процесів в суспільстві, а також відображенням громадської думки, настроїв, соціальних стереотипів, установок та інформаційної ситуації в регіоні та країні взагалі.

Дослідження виконано у рамках науково-дослідних робіт „Розробка форм і способів інформаційної боротьби при виконанні внутрішніми військами Міністерства внутрішніх справ України службово-бойових завдань” (шифр „Концепт”) та „Обґрунтування системи психологічного забезпечення службово-бойової діяльності військовослужбовців внутрішніх військ МВС України” (шифр – „Діяльність”).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема чуток здавна привертає увагу як зарубіжних, так і вітчизняних дослідників і висвітлюється в роботах таких науковців як: Р. Кнепі, Г. Олшорт, Л. Постман, Г. Бакнер, П. Лайнбарджер, Р. Росноу, П. Бордіа та Н. Діфонзо, Ю. Шерковін, Г. Почепцов, Л. Орбан-Лембрик, О. Караяні, О. Лактіонов, Д. Горбатов, М. Клочко, А. Назаретян.

Взагалі питання щодо чуток розглянуто в роботах науковців, що працюють в різних напрямках психології, соціології та політології. Тематика досліджень в контексті проблеми чуток є досить різноманітною. На сьогодні вивчено особливості виникнення та механізми розповсюдження чуток, показано специфіку змісту чуток, окреслено деякі шляхи їх формування, проаналізовано чинники і мотиви, котрі впливають на виникнення і поширення чуток. Сучасним пріоритетним напрямком є вивчення чуток в контексті протидії негативному інформаційно-психологічному впливу.

Разом з тим, необхідно відзначити, що найменш розробленим є психологічний аспект проблеми чуток, а саме недостатньо висвітленими залишаються питання щодо ролі чуток у формуванні особистісних інтерпретаційних комплексів; особливостей впливу чуток на свідомість людини; особистісних особливостей учасників трансляції чуток в самооцінках та взаємооцінках тощо.

Метою дослідження є вивчення уявлень військовослужбовців внутрішніх військ МВС України щодо учасників трансляції чуток.

Об'єктом дослідження виступають уявлення військовослужбовців щодо учасників трансляції чуток, а **предметом** – особливості раціонального компоненту уявлень військовослужбовців внутрішніх військ МВС України щодо учасників трансляції чуток.

Виклад основного матеріалу дослідження. На рубежі ХХ-ХХІ століть, як відзначають науковці, виникло багато нових понять і термінів, що потребують подальшого вивчення та ґрунтовного осмислення. Серед них все частіше в практику входять такі поняття як „психологічна війна”, „інформаційна війна”, „інформаційно-психологічна боротьба”, „інформаційно-психологічна операція”, „протидія негативному інформаційно-психологічному впливу”, „антиманіпуляційний вплив” тощо. Ці й багато інших нових сучасних понять і термінів науковці пропонують умовно об'єднати в таке глобальне та всеохоплююче поняття як „інформаційно-психологічне протиборство” [1-3, 5].

Існує багато думок і поглядів представників різних галузей науки щодо сутності і змісту інформаційно-психологічного протиборства в сучасному світі. Загалом під інформаційно-психологічним протиборством розуміють комплексний вплив на систему державного та військового управління, на військово-політичне керівництво держави, населення і військовослужбовців, а також протидію цьому впливу з боку протиборчої сторони [2, с.103].

У військовій сфері виділяють два види інформаційно-психологічного протиборства: інформаційно-технічне й інформаційно-психологічне. Інформаційно-психологічне протиборство є складовою частиною інформаційної безпеки держави і повинно займати особливе місце в державній політиці забезпечення національної безпеки. Серед основних загроз інформаційно-психологічній безпеці особистості і суспільства визначають:

- заподіяння шкоди психофізіологічному стану людини;
- блокування на неусвідомлюваному рівні волі, волевиявлення людини, штучне прищеплення їй синдрому залежності від зовнішніх впливів;
- розробка, створення та застосування спеціальних технічних і програмних засобів для неусвідомленого деструктивного впливу на психіку людини;
- маніпулювання суспільною свідомістю з використанням спеціальних засобів і технологій впливу;
- негативний вплив на психофізіологічний стан людини геопатогенних і антропогенних зон;

- руйнування інформаційного і духовного простору держави, традиційних підвалин суспільства та суспільної моральності [2].

Однак, на наш погляд, що стосується виконання службово-бойових завдань особовим складом внутрішніх військ МВС України з охорони громадського порядку більш коректно використовувати термін „інформаційно-психологічна протидія”.

Сьогодні активно розробляються та впроваджуються новітні форми, засоби і технології інформаційно-психологічного впливу на індивідуальну, групову і масову свідомість. Так, до основних форм і технологій впливу на свідомість, психологію і поведінку людини відносять: засоби масової інформації, спеціальні засоби інформаційно-пропагандистської спрямованості, глобальні комп'ютерні мережі, засоби створення віртуальної реальності, а також міфи, легенди і чутки [2; 4].

Практичний досвід показує, що під час виконання службово-бойових завдань з охорони громадського порядку військовослужбовці внутрішніх військ МВС України зіштовхується з проблемою інформаційно-психологічного впливу на особовий склад. Особливо це відчувається під час виникнення масових заходів (зворушень) соціально-політичного характеру регіонального або загальнодержавного масштабу (наприклад, вибори Президента України у 2004 році). Особовий склад внутрішніх військ не завжди готовий протидіяти даному впливу. Саме це й обумовило вибір теми нашого дослідження.

В дослідженні уявленень військовослужбовців внутрішніх військ МВС України щодо учасників трансляції чуток прийняли участь курсанти командного факультету Академії внутрішніх військ МВС України. Загальна вибірка склала 49 осіб чоловічої статі віком від 17 до 21 року. В першу групу ввійшли курсанти першого року навчання в Академії внутрішніх військ МВС України в кількості 29 чоловік, а в другу групу – курсанти третього року навчання в кількості 20 чоловік.

Для досягнення поставленої мети ми використовували наступні методи:

- психодіагностичний з використанням методики особистісного диференціалу (ОД), яка відображає уявлення про структуру особистості (адаптована співробітниками Санкт-Петербурзького психоневрологічного інституту ім. В.М. Бехтерева) [6, с.269-274];

математичної статистики з визначенням t-критерію Стьюдента (для порівняння середніх значень різних показників).

Статистична обробка отриманих даних проводилася за допомогою комп'ютерної програми SPSS 11.5 for Windows.

При проведенні ОД респондентам давалася інструкція оцінити за 7-бальною шкалою особистісні характеристики людини, яка в тій чи іншій мірі є учасником

трансляції чуток, а саме: розповсюджувач чуток, стійка до чуток людина та людина, яка піддається впливу чуток.

В результаті проведеного дослідження було отримано необхідний обсяг даних для досягнення визначеної мети. Так, показники оцінки курсантами запропонованих рис особистості щодо збірного образу розповсюджувача чуток представлено в таблиці 1.

Таблиця 1

Оцінка особистості розповсюджувача чуток курсантами Академії ВВ МВС України (M±m)

№	Особистісні якості	Групи респондентів		t
		Курсанти 1-го року навчання	Курсанти 3-го року навчання	
1	Привабливий	4,62±0,33	4,20±0,41	0,81
2	Сильний	3,93±0,37	4,50±0,43	0,99
3	Балакучий	6,48±0,21	5,85±0,42	1,45
4	Сумлінний	3,34±0,33	3,05±0,47	0,53
5	Упертий	4,89±0,38	4,75±0,39	0,26
6	Відкритий	4,62±0,39	5,25±0,29	1,19
7	Добрий	2,86±0,27	3,10±0,37	0,53
8	Незалежний	2,76±0,37	3,35±0,32	1,15
9	Діяльний	4,65±0,37	5,00±0,39	0,62
10	Чуйний	2,89±0,29	3,65±0,44	1,47
11	Рішучий	4,86±0,36	4,20±0,33	1,29
12	Енергійний	5,38±0,30	5,35±0,38	0,06
13	Справедливий	2,83±0,26	3,50±0,45	1,37
14	Напружений	4,27±0,36	3,80±0,45	0,83
15	Метушливий	4,83±0,35	5,15±0,45	0,57
16	Дружелюбний	3,38±0,34	3,45±0,43	0,13
17	Упевнений	4,86±0,34	4,55±0,37	0,59
18	Товариський	5,14±0,40	5,65±0,36	0,89
19	Чесний	2,45±0,27	3,45±0,48	1,93
20	Самостійний	3,93±0,38	4,05±0,36	0,23
21	Дратівливий	4,34±0,35	4,75±0,35	0,78

Курсанти першого року навчання оцінюють розповсюджувача чуток як балакучу (6,48±0,21), енергійну (5,38±0,30) і товариську (5,14±0,40) людину. Менш за все в особистості даної категорії учасників трансляції чуток розвинуто такі якості як: чесність (2,45±0,27), незалежність (2,76±0,37), доброта (2,86±0,27), справедливість (2,83±0,26), а також чуйність (2,89±0,29).

З точки зору курсантів третього року навчання розповсюджувачу чуток, окрім балакучості (5,85±0,42), товариськості (5,65±0,36) та енергійності (5,35±0,38), притаманні ще й такі особистісні риси як ме-

тушливість (5,15±0,45) і діяльність (5,00±0,39). Найменші оцінки курсантів отримано щодо сумлінності (3,05±0,47), доброти (3,10±0,37), незалежності (3,35±0,32), дружелюбності (3,45±0,43), чесності (3,45±0,48) та справедливості (3,50±0,45).

В цілому образ розповсюджувача чуток у курсантів першого та третього років навчання є дуже схожим, адже достовірних розходжень між показниками оцінки особистісних характеристик даної категорії учасників трансляції чуток не зареєстровано. Тобто, за своїм характером, з погляду військовослужбовців внутрішніх

— математичної статистики з визначенням t-критерію Стьюдента (для порівняння середніх значень різних показників).

Статистична обробка отриманих даних проводилася за допомогою комп'ютерної програми SPSS 11.5 for Windows.

При проведенні ОД респондентам давалася інструкція оцінити за 7-бальною шкалою особистісні характеристики людини, яка в тій чи іншій мірі є учасником

трансляції чуток, а саме: розповсюджувач чуток, стійка до чуток людина та людина, яка піддається впливу чуток.

В результаті проведеного дослідження було отримано необхідний обсяг даних для досягнення визначеної мети. Так, показники оцінки курсантами запропонованих рис особистості щодо збірного образу розповсюджувача чуток представлено в таблиці 1.

Таблиця 1

Оцінка особистості розповсюджувача чуток курсантами Академії ВВ МВС України (M±m)

№	Особистісні якості	Групи респондентів		t
		Курсанти 1-го року навчання	Курсанти 3-го року навчання	
1	Привабливий	4,62±0,33	4,20±0,41	0,81
2	Сильний	3,93±0,37	4,50±0,43	0,99
3	Балакучий	6,48±0,21	5,85±0,42	1,45
4	Сумлінний	3,34±0,33	3,05±0,47	0,53
5	Упертий	4,89±0,38	4,75±0,39	0,26
6	Відкритий	4,62±0,39	5,25±0,29	1,19
7	Добрий	2,86±0,27	3,10±0,37	0,53
8	Незалежний	2,76±0,37	3,35±0,32	1,15
9	Діяльний	4,65±0,37	5,00±0,39	0,62
10	Чуйний	2,89±0,29	3,65±0,44	1,47
11	Рішучий	4,86±0,36	4,20±0,33	1,29
12	Енергійний	5,38±0,30	5,35±0,38	0,06
13	Справедливий	2,83±0,26	3,50±0,45	1,37
14	Напружений	4,27±0,36	3,80±0,45	0,83
15	Метушливий	4,83±0,35	5,15±0,45	0,57
16	Дружелобний	3,38±0,34	3,45±0,43	0,13
17	Упевнений	4,86±0,34	4,55±0,37	0,59
18	Товариський	5,14±0,40	5,65±0,36	0,89
19	Чесний	2,45±0,27	3,45±0,48	1,93
20	Самостійний	3,93±0,38	4,05±0,36	0,23
21	Дратівливий	4,34±0,35	4,75±0,35	0,78

Курсанти першого року навчання оцінюють розповсюджувача чуток як балакучу (6,48±0,21), енергійну (5,38±0,30) і товариську (5,14±0,40) людину. Менш за все в особистості даної категорії учасників трансляції чуток розвинуто такі якості як: чесність (2,45±0,27), незалежність (2,76±0,37), доброта (2,86±0,27), справедливість (2,83±0,26), а також чуйність (2,89±0,29).

З точки зору курсантів третього року навчання розповсюджувачу чуток, окрім балакучості (5,85±0,42), товарищескості (5,65±0,36) та енергійності (5,35±0,38), притаманні ще й такі особистісні риси як ме-

тушливість (5,15±0,45) і діяльність (5,00±0,39). Найменші оцінки курсантів отримано щодо сумлінності (3,05±0,47), доброти (3,10±0,37), незалежності (3,35±0,32), дружелюбності (3,45±0,43), чесності (3,45±0,48) та справедливості (3,50±0,45).

В цілому образ розповсюджувача чуток у курсантів першого та третього років навчання є дуже схожим, адже достовірних розходжень між показниками оцінки особистісних характеристик даної категорії учасників трансляції чуток не зареєстровано. Тобто, за своїм характером, з погляду військовослужбовців внутрішніх

військ, розповсюджувач чуток є товариш-ким і комунікабельним, але в морально-етичному плані виявляється егоїстом і безчесною людиною.

Результати вивчення образу стійкої до чуток людини, з точки зору військово-службовців внутрішніх військ, представлено в таблиці 2.

Таблиця 2

Оцінка особистісних якостей людини, яка є стійкою до чуток, курсантами Академії ВВ МВС України (M±m)

№	Особистісні якості	Групи респондентів		t
		Курсанти 1-го року навчання	Курсанти 3-го року навчання	
1	Привабливий	5,83±0,17	5,00±0,33	2,40*
2	Сильний	6,45±0,12	5,85±0,38	1,74
3	Балакучий	4,96±0,38	4,80±0,45	0,28
4	Сумлінний	6,10±0,16	5,90±0,26	0,70
5	Упертий	5,24±0,32	4,15±0,47	2,01*
6	Відкритий	4,62±0,35	4,70±0,46	0,14
7	Добрий	5,79±0,17	5,05±0,41	1,89
8	Незалежний	6,21±0,16	4,85±0,42	3,39***
9	Діяльний	5,52±0,28	5,25±0,40	0,56
10	Чуйний	5,45±0,28	5,00±0,42	0,92
11	Рішучий	5,86±0,27	4,80±0,46	2,13*
12	Енергійний	6,03±0,21	4,55±0,46	3,25***
13	Справедливий	6,03±0,29	5,60±0,34	0,98
14	Напружений	2,96±0,27	3,60±0,41	1,33
15	Метушливий	2,24±0,26	3,10±0,42	1,86
16	Дружелюбний	5,86±0,21	5,20±0,35	1,72
17	Упевнений	6,34±0,12	4,75±0,42	4,25*
18	Товариський	5,83±0,22	5,40±0,22	1,31
19	Чесний	6,21±0,13	5,45±0,31	2,48*
20	Самостійний	6,31±0,13	5,00±0,45	3,25***
21	Дратівливий	2,27±0,20	2,55±0,27	0,83

Примітка: * – p < 0,05; *** – p < 0,001.

Як видно з таблиці 2, з погляду курсантів першої групи, стійка до чуток людина характеризується як сильна (6,45±0,12), упевнена в собі (6,34±0,12), самостійна (6,31±0,13), незалежна (6,21±0,16), чесна (6,21±0,13), сумлінна (6,10±0,16), енергійна (6,03±0,21) і справедлива (6,03±0,29). Отже, з точки зору курсантів першого року навчання, найбільш розвиненими в особистості стійкої до чуток людини, перш за все, є характеристики, що відбивають зміст екзистенціально-буттєвої, діяльнісно-практичної та моральної сфер.

В оцінках курсантів третього року навчання найбільш виразними в особистості стійкої до чуток людини є такі якості як-от сумлінність (5,90±0,26), сила (5,85±0,38), справедливість (5,60±0,34), чесність

(5,45±0,31), товариськість (5,40±0,22), діяльність (5,25±0,40) і дружелюбність (5,20±0,35). Так, оцінюючи стійку до чуток людину, курсанти третього року навчання, окрім значущості діялісно-практичної та моральної сфер особистості, відзначають ще й високий рівень розвитку міжособистісно-соціальної сфери.

Менш за все стійкій до чуток людини, з погляду військовослужбовців, властиві метушливість (2,24±0,26), дратівливість (2,27±0,20) і напруженість (2,96±0,27).

В результаті порівняльного аналізу оцінок особистості даної категорії учасників трансляції чуток виявлено, що за багатьма характеристиками достовірно більш позитивно оцінюють стійку до чуток людину, ніж курсанти третього року навчання, а

саме це стосується привабливості, упертості, рішучості, упевненості в собі й чесності ($p < 0,001$ в усіх визначених випадках), а також енергійності, самостійності та незалежності ($p < 0,05$ в усіх випадках). Тобто, окрім визначених особливостей особистості стійкої до чуток людини, курсанти першого року навчання достовірно більш високо оцінюють емоційно-вольову та екзистенціа-

льно-буттєву сфери образу даної категорії учасників трансляції чуток, ніж курсанти третього року навчання.

Показники оцінки військовослужбовцями внутрішніх військ МВС України останньої з визначених нами категорій учасників трансляції чуток – людини, яка піддається впливу, – представлено в таблиці 3

Таблиця 3

Оцінка особистісних якостей людини, яка піддається впливу чуток, курсантами Академії ВВ МВС України ($M \pm m$)

№	Особистісні якості	Групи респондентів		t
		Курсанти 1-го року навчання	Курсанти 3-го року навчання	
1	Привабливий	4,83±0,26	4,95±0,38	0,27
2	Сильний	2,45±0,23	3,80±0,52	2,63*
3	Балакучий	4,72±0,37	5,15±0,42	0,75
4	Сумлінний	3,48±0,34	4,50±0,44	1,86
5	Упертий	2,69±0,33	3,95±0,43	2,34*
6	Відкритий	4,55±0,35	4,90±0,39	0,66
7	Добрий	4,62±0,32	5,20±0,34	1,19
8	Незалежний	2,07±0,19	3,75±0,37	4,34***
9	Діяльний	3,69±0,34	5,10±0,35	2,81**
10	Чуйний	4,24±0,35	5,60±0,27	2,81**
11	Рішучий	2,93±0,35	4,35±0,45	2,52*
12	Енергійний	3,79±0,35	4,60±0,39	1,52
13	Справедливий	4,28±0,28	5,10±0,37	1,81
14	Напружений	4,41±0,36	4,05±0,40	0,66
15	Метушливий	5,59±0,29	4,20±0,46	2,68**
16	Дружелобний	4,31±0,28	5,10±0,44	1,57
17	Упевнений	2,89±0,31	3,85±0,49	1,71
18	Товариський	4,51±0,38	5,55±0,33	1,92
19	Чесний	4,07±0,32	5,15±0,38	2,18*
20	Самостійний	2,72±0,29	4,20±0,47	2,78**
21	Дратівливий	4,45±0,34	4,25±0,37	0,39

Примітка: * – $p < 0,05$; ** – $p < 0,01$; *** – $p < 0,001$.

В особистості людини, яка піддається впливу чуток, курсанти першого року навчання визначальними вважають наступні риси: метушливість (5,59±0,29), привабливість (4,83±0,26), балакучість (4,72±0,37), доброта (4,62±0,32), відкритість (4,55±0,35), а також товариськість (4,51±0,38). Менш за все розвинутими є такі особистісні якості як-от незалежність у поглядах, діях тощо (2,07±0,19), сила характеру (2,45±0,23), упертість (2,69±0,33), самостійність (2,72±0,29), упевненість в собі (2,89±0,31), рішучість (2,93±0,35).

З погляду курсантів третього року навчання, людина, яка піддається впливу чуток, характеризується як чуйна (5,60±0,27), товариська (5,55±0,33), добра (5,20±0,34), балакуча (5,15±0,42), чесна (5,15±0,38), справедлива (5,10±0,37), діяльна (5,10±0,35) і дружелобна (5,10±0,44). Також курсанти відзначають, що такій людині бракує незалежності (3,75±0,37), сили (3,80±0,52), упевненості в собі (3,85±0,49) та упертості (3,95±0,43), тобто вольових якостей особистості.

Необхідно відмітити, що особистість людини, яка піддається впливу чуток, достовірно більш позитивно у багатьох випадках оцінюють курсанти третього року навчання у порівнянні з курсантами першого року навчання. Особливо це стосується оцінок щодо таких особистісних характеристик як незалежність ($p < 0,001$), діяльність, чуйність та самостійність ($p < 0,01$ в усіх прикладах).

Отже, курсанти першого року навчання вважають людину, яка піддається впливу чуток, беззахисною, довірливою, слабкою, залежною і невпевненою в собі. У курсантів третього року навчання дещо інший погляд. Вони вбачають в людині, яка піддається впливу чуток, чуйність, доброту, дружність, але їй також не вистачає розвинених вольових якостей особистості.

Висновки. У військовослужбовців внутрішніх військ МВС України склалися відносно стійкі раціональні уявлення щодо різних категорій учасників трансляції чуток.

З погляду військовослужбовців, *розповсюджувач чуток* за своїм характером є товариська і комунікабельна людина, але має також певні соціально небажані особистісні характеристики морально-етичного плану такі, як безчесність, егоїстичність, несправедливість тощо.

В оцінках військовослужбовцями особистості *стійкої до чуток людини* існують певні розбіжності. Курсанти першого року навчання визначальними у стійкій до чуток людини вважають характеристики, що від-

бивають зміст екзистенціально-буттєвої, діяльнісно-практичної та моральної сфер особистості. В свою чергу, курсанти третього року навчання, окрім значущості діяльнісно-практичної та моральної сфер особистості стійкої до чуток людини, відзначають ще й високий рівень розвитку в неї міжособистісно-соціальної сфери.

Достовірно більш позитивні уявлення про особистість *людини, яка піддається впливу чуток*, спостерігається в курсантах третього року навчання у порівнянні з курсантами першого року навчання, але в обох випадках відзначається брак розвитку вольових якостей особистості. Такий стан справ можна пояснити тим, що курсанти третього року навчання з часом стали дещо більш терпимими до чужих поглядів, думок, поведінки, тобто стали толерантними у порівнянні з курсантами першого року навчання.

Отримані результати дослідження необхідно використовувати при проведенні психологічної роботи з особовим складом внутрішніх військ МВС України, а також в ході психологічної підготовки до виконання службово-бойових завдань з охорони громадського порядку.

Перспективи подальших розвідок. В наступних дослідженнях планується вивчити особливості ірраціональних уявлень військовослужбовців внутрішніх військ МВС України щодо різних категорій учасників трансляції чуток.

Література

1. Дзюба М. Застосування інформаційно-психологічного впливу для досягнення воєнних цілей у локальних війнах і збройних конфліктах на рубежі ХХ-ХХІ століть / М. Дзюба, О. Мацагор // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. 14-15 / 2007. – С.97-100.
2. Жарков Я. Інформаційно-психологічне протиборство в сучасному світі: проблемно-історичний аналіз / Я. Жарков, М. Онишук // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. 16-17 / 2007. – С.39-42.
3. Матеюк О.А. Можливі форми, сили та засоби інформаційного впливу на ймовірного противника у мирний та воєнний час / О.А. Матеюк // Зб-к наук. праць № 38. Част. II. – Хмельницький: Вид-во НАДПСУ ім. Б.Хмельницького, 2007. – С. 183-185.
4. Присяжнюк М. Аналіз засобів ведення інформаційної боротьби з використанням інформаційних технологій, форм і способів їх застосування / М. Присяжнюк, Я. Жарков // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка № 14-15, 2007. – С.42-44.
5. Радкович І.П. Формування антиманіпуляційних психологічних настанов у військовослужбовців як важливий чинник високого морально-бойового духу / І.П. Радкович, А.І. Черняк // Вісник Національної академії оборони України. Зб-к наук. праць. Вип.3 (7). – К.: НАОУ, 2008. – С. 102-106.
6. Райгородский Д.Я. Практическая психодиагностика. Методики и тесты. Учебное пособие. / Д.Я. Райгородский. – Самара: Издательский дом «БАХРАХ-М», 2002. – 672 с.

Збірник наукових праць

ВІСНИК

НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ ОБОРОНИ УКРАЇНИ

1 (9) / 2008

Міністерство оборони України

Відповідальність за достовірність фактів, цитат,
власних імен та інших даних несуть автори.

Розповсюдження та тиражування матеріалів
збірника без офіційного дозволу редакції заборонено

Редактор

В.В. Стасюк

Комп'ютерна верстка

В.Ж. Богайчук

Здано до набору 16. 02. 09. Підписано до друку 16. 02. 09. Формат 30x42

Обл. вид. арк. 9. Наклад 200 прим.

Україна, 03049, м. Київ, Повітрофлотський проспект, 28